

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода, доктори илмҳои филологӣ, профессор

Гулназарзода Жило Бурӣ

«22» НО соли 2021

ХУЛОСАИ

кафедраи забоншиносии муқоисавӣ ва назарияи тарҷумаи Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ба диссертатсияи **Сафарзода Рухангези Акбар** дар мавзуи «**Таҳлили муқоисавии низоми калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредор дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума**» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD)- доктор аз рӯи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ).

Диссертатсия дар мавзуи «Таҳлили муқоисавии низоми калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредор дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума» дар кафедраи забоншиносии муқоисавӣ ва назарияи тарҷумаи Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода иҷро шудааст.

Соли 2014 Сафарзода Р.А. факултети забонҳои романию германи Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзодаро хатм карда, дорандаи дипломи дараҷаи бакалаврӣ аз рӯи ихтисоси “муаллими забони англисӣ” гардид.

Соли 2016 зинаи магистратураи Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзодаро хатм намуда, соҳиби дипломи аълоҷии дараҷаи магистр аз рӯи ихтисоси “муаллими забони англисӣ” гардид.

Сафарзода Р.А. тибқи фармоиши №446-4д, аз 12.10.2016 ба ҳайси докторант (PhD)-и кафедраи забоншиносии муқоисавӣ ва назарияи тарҷумаи Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода аз рӯи ихтисоси 6D021300 –Забоншиносӣ дохил шуда, онро соли 2019 тибқи фармоиши №73-4д, аз 18.06.2019 хатм намуд.

Шаҳодатнома дар бораи супоридани имтиҳонҳои номзадӣ соли 2019, №133 аз ҷониби Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода дода шудааст.

Роҳбари илмӣ – Турсунов Фаёзҷон Мелибоевич, доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи забоншиносии муқоисавӣ ва назарияи

тарҷумаи Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода.

Мавзуи диссертатсияи мазкур дар ҷаласаи Шурои олимони Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода аз 29-уми декабри соли 2016, таҳти № 5/4-2 тасдиқ гардидааст.

Диссертатсияи мавриди назар дар ҷаласаи муштараки кафедраҳои забони тоҷикӣ, забоншиносии муқоисавӣ ва назарияи тарҷума ва филологияи англиси ДДЗТ ба номи Сотим Улуғзода аз 24.02.2021, №7 мавриди баррасӣ ва муҳокима қарор дода шуда, ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Бинобар сабаби тағйирот ворид шудан дар низоми дарёфти дараҷаҳои илмӣ зарурати бори дигар мавриди баррасӣ қарор додани диссертатсия дар робита ба нишондоди «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ шудааст, ба миён омад.

Аз рӯи натиҷаҳои муҳокима чунин хулоса карда шуд:

Диссертатсияи Сафарзода Рухангези Акбар ба омӯзиши яке аз масъалаҳои актуалии забоншиносии муосир - таҳлили муқоисавии низоми калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредор дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума бахшида шудааст.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот аз он иборат аст, ки низоми калимасозӣ ва анъанаҳои корбурди воҳидҳои мураккаби луғавӣ дар забони муосири англисӣ аз тарафи забоншиносони Фарбу Шарқ ба таври муфассал мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст, вале муайян намудани дараҷаи муодилнокӣ ва бемуодилии онҳо, дар муқоиса бо забони тоҷикӣ ва таҳлили таъсири онҳо ба раванди тарҷума дар мисоли забонҳои мавриди назар бори аввал сурат мегирад.

Ҷарчанд шумораи назарраси корҳои илмӣ оид ба ҷанбаҳои гуногуни калимасозӣ ба анҷом расонида шудаанд, вале бо мурури замон забон рушд мекунад ва воҳидҳои он аз нигоҳи сохтор ва маъно тағйир меёбанд. Забони муосири англисӣ дорои воситаҳои гуногун ва махсуси ташаккулёбии калимаҳои мураккаб ва сохторҳои бо нимтире (дефис) сохташуда мебошад, ки ин ҳам яке аз ҷиҳатҳои муҳими мавзуи интиҳобкардаи унвонҷӯ махсуб меёбад.

Асосҳои назариявии таҳқиқоти мазкурро асарҳои илмию назариявии олимони забоншинос ва тарҷумашинос, ки дар самти забоншиносии муқоисавӣ ва тарҷумашиносӣ таҳқиқоти боарзише ба анҷом расонидаанд, дар бар мегирад. Бинобар ин, зимни баррасии масоили назариявии диссертатсияи мазкур луғоту фарҳангҳо ва асарҳои муҳаққиқони барҷастаи ватаниву хориҷӣ доир ба калимасозӣ ва луғатшиносии забони англисӣ аз қабили И.В. Арнолд, О.Д. Мешков, П.В. Сарев, Р.З. Гинзбург, Е.С. Кубрякова, П.М. Карашук, А.И.

Смирнитский, Г.И. Шейдеман, П.Ф. Шанин, И. Ибрагимходжаев, В. Адамс, Х. Марчанд ва аз тоҷикӣ Б. Ниёзмухаммадов, Ш. Рустамов, С. Ҳошимов, С. Раҳматуллозода, М.Н. Қосимова, М.Н. Азимова, С. Ғаниева, С.Ф. Низомова, инчунин оид ба тарҷумашиносии забони англисӣ В.С. Виноградов, А.В. Фёдоров, Л.С. Бархударов, В.Н. Комиссаров, Я.И. Ретскер, В.Н. Крупнов ва тоҷикӣ П. Ҷамшедов, А. Мамадназаров, М.Б. Шаҳобова, Ф.М. Турсунов ҳамчун асоси назариявӣ истифода шудаанд.

Навоварии илмӣ таҳқиқот пеш аз ҳама, дар он ифода меёбад, ки муқоисаи низоми воҳидҳои мураккаби луғавии забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ ҳанӯз пурра қомилан таҳқиқ нашуда, мавриди омӯзиш қарор нагирифтаанд. Аз ин лиҳоз, таҳқиқоти мазкур нахустин кӯшиш дар мавриди таҳқиқи муқоисавӣ-типологии низоми воҳидҳои мураккаби луғавии забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи сохтор ва тарҷума мебошад. Аслан, сатҳи луғавии ҳатто як забон қисри бузурги низоми забонӣ аст, ки наметавонад ба таври муфассал ва дар сатҳи баланд дар доираи диссертатсияи номзадӣ ва докторӣ мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор гирад.

Таҳқиқи муқоисавию типологӣ ва омӯзиши қисрҳои мазкури ду забони аз лиҳози сохтор гуногуншакл ва аз нигоҳи морфологӣ бо ҳам монанд, самти нав, дурнамоҳои навро дар забоншиносии муқоисавӣ (контрастивӣ) ошкор менамояд. Бо дарёфтани тамоюлҳои меъриии ташаккули забонҳои зикршуда ҳангоми муқобили ҳам гузоштани онҳо иртибот дорад ва имкон фароҳам меорад, ки то ба дараҷаи муайяншуда ба саволҳои вобаста ба фарқият ва монандӣ дар бахши таркиби луғавии забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ ҷавоб дода шавад. Дар диссертатсияи мазкур роҳи воситаҳои ташаккулёбии калимаҳои мураккаб ва сохторҳои таркибии хоси забони англисӣ ва роҳҳои ифодаи онҳо дар забони тоҷикӣ бори аввал мавриди таҳқиқи махсус қарор дода шуда, асосҳои илмӣ ва шакли воситаҳои татбиқи онҳо муайян карда мешаванд.

Аҳамияти назариявӣ таҳқиқот. Омӯзиш ва таҳқиқи муқоисавии низоми воҳидҳои мураккаби луғавии забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ ҳаллу фасли ду вазифаи асосиро дар назар дорад: 1) муайян намудани номувофиқатӣ, гуногунӣ ва мавридҳои фарқкунанда дар низоми забонҳои муқоисашаванда, мушаххас намудани он, ки кадом вижагӣ ба як забони муқоисашаванда хос аст ва кадом хусусият наметавонад ҳангоми омӯзиш ва таҳқиқи танҳо низоми як забон ошкор карда шавад; 2) муайян намудани умумият, мувофиқат ва монандӣ ҷиҳати мушаххас намудани умумиятҳои типологии забонӣ дар низоми муқобили ҳамдигар гузошташавандаи забонҳои мавриди назар мебошад.

Аҳамияти амалии таҳқиқот аввалан, дар он зоҳир мегардад, ки истифодаи методология ва методикаи мушаххаси муқоисаи низоми воҳидҳои мураккаби луғавии забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ мумкин аст ҳангоми омӯзиши ҳодисаҳои лексикӣ ва лексикологии дигар забонҳои гурӯҳҳои олмонӣ ва эронӣ истифода шаванд. Сониян, мавод ва натиҷаҳои таҳқиқот, махсусан роҷеъ ба бартараф намудани мушкилиҳои луғавӣ ва тарҷумавии калимаҳои мураккаби забонҳои мавриди назар мумкин аст дар амалияи омӯзиши забони хориҷӣ дар муқоиса бо забони тоҷикӣ барои муҳассилини тоҷик истифода шаванд. Сеюм, мавод, хулоса ва натиҷагирӣҳои диссертатсияи мазкур мумкин аст дар чараёни таҳия намудан ва хондани курсҳои лексионӣ доир ба типологияи муқоисавии забонҳо ва тарҷумашиносӣ, ҳангоми тадриси курсҳои махсус барои донишҷӯён, магистрантҳо, докторантҳо (PhD) ва мутахассисон ҷиҳати навиштани корҳои хатми ихтисосӣ оид ба мавзуи луғату луғатшиносӣ, тарҷума ва тарҷумашиносӣ, инчунин, ҳангоми таҳияи китобҳои дарсӣ ва васоиту дастурҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шаванд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот. Дарачаи эътимоднокии кори таҳқиқоти мавриди назарро дақиқ будани маълумот, маводи кофии таҳқиқотӣ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқот, ҳаҷми интишорот ва гузаронидани таҳқиқоти илмӣ диссертатсионӣ собит менамоянд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмӣ натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ, муқоисавӣ ва таҷрибавӣ пешниҳод карда шудаанд. Ҳамзамон, эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсиониро истифодаи методҳои таҷрибавӣ-луғавӣ, таҳлиلى, муқоисавӣ, тарҷумавӣ ва ғайраҳо таъмин менамоянд, ки барои дуруст ба роҳ мондани роҳу воситаҳо ва вижагиҳои тарҷумаи воҳидҳои мураккаби луғавӣ ва сохторҳои нимтиредор аз забони асл ба забони тарҷума мусоидат менамояд ва ин барои донишандӯзони соҳаи забоншиносӣ, забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, киёсӣ ва муқоисавӣ ва тарҷумашиносӣ муҳим аст.

Саҳми шахсии муҳаққиқ дар он зоҳир мегардад, ки бори нахуст воҳидҳои мураккаби луғавии забони англисиро дар муқоиса бо забони тоҷикӣ аз лиҳози тарҷумашиносӣ ва бо истифода аз диаграммаҳо ва таҳлили омӯрӣ мавриди таҳқиқоти махсус қарор додааст. Маводи назариявӣ ва амалии ҷамъоварӣ намудаи муаллиф хеле боарзиш буда, барои ҳалли як қатор масъалаҳои умдаи тарҷумашиносии тоҷик саҳми арзанда мегузорад.

Маводи диссертатсияи мазкур барои таҳқиқоти минбаъдаи паҳлуҳои гуногуни соҳаи забоншиносӣ ва тарҷума мусоидат менамояд. Натиҷаҳои таҳқиқот барои ҳалли мушкилиҳо ва масъалаҳои назариявӣ ва амалии самти забоншиносӣ ва тарҷума кумак мерасонад.

Истифодаи чадвалҳо ва мисолҳои диссертатсия ҳамчун воситаи аёни дар курсҳои луғатшиносӣ, назария ва амалияи тарҷума ҳам барои забони англисӣ ва ҳам барои забони тоҷикӣ аз манфиат холи нест.

Муҳтавои диссертатсия дар шакли мақолаву маърузаҳо дар конференсияҳои ҳарсолаи илмию назариявии сатҳи байналмилалӣ, ҷумҳуриявӣ ва ҳайати профессорону устодони Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода мавриди муҳокимаву баррасӣ қарор гирифтааст.

Таркиби диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёт иборат мебошад.

Дар муқаддима аҳимияту навоварии таҳқиқот асоснок гардида, мақсад, вазифа ва саҳми шахсии муҳаққиқ пешниҳод гардида, нуктаҳои асосии дар қор баррасишаванда номбар шудаанд.

Мазмуни асосии диссертатсия дар 6 мақолаи муаллиф, ки дар маҷаллаҳои илмии тақризшаванда ба феҳристи ҚОА назди Президенти ҶТ ва ҚОА Федератсияи Россия воридбуда ва 7 мақолае, ки дар дигар маҷаллаҳо ба таъ расидаанд, баён шудааст.

А) Мақолаҳои дар маҷаллаҳои тақризшаванда:

[1–М]. Сафарзода, Р.А. Хусусияти нигориши калимаҳои мураккаб ва таркибии забони англисӣ дар фарҳанги англисӣ-тоҷикӣ / Р.А. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – 2018. – №8 (қисми I). – С.38-44. ISSN 2413-516X.

[2–М]. Сафарзода, Р.А. Оид ба баъзе хусусияти калимаҳои мураккаби забони англисӣ ва роҳҳои ифодаи онҳо дар забони тоҷикӣ / Р.А. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – 2018. – №2. – С.59-63. ISSN 2413-516X.

[3–М]. Сафарзода, Р.А. Оид ба баъзе воситаҳои калимасозии воҳидҳои луғвӣи мураккаби хоси забони англисӣ / Р.А. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – 2019. – №2. – С.50-55. ISSN 2413-516X.

[4–М]. Сафарзода, Р.А. Таҳлили сохтор ва дараҷаи мутобиқати воҳидҳои луғавӣи мураккаби забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ / Р.А. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – 2019. - №2 (79). – С.91-98. ISSN 2219-5408.

[5–М]. Турсунов, Ф.М., Сафарзода, Р.А. Вижагиҳои тарҷумаи калимаҳои мураккаби забони тоҷикӣ ба забони англисӣ / Ф.М. Турсунов, Р.А. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – 2021 - №1 (90). – С. 8-11. ISSN 2219-5408.

[6–М]. Турсунов, Ф.М., Сафарзода, Р.А. Оид ба хусусияти тарҷумаи сифат дар мисоли забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ / Ф.М. Турсунов, Р.А.

Сафарзода // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – 2021 - №2 (91). – С. 8-12. ISSN 2219-5408.

Б) Мақолаҳои, ки дар нашрияҳои дигар ҷоп шудаанд:

[7–М]. Сафарзода, Р.А. Таҳлили муқоисавии хусусиятҳои грамматикӣ зарфҳо дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ / Р.А. Сафарзода // Паёми Донишқадаи забонҳо. – 2017. - №2-3 (26-27). – С.17-23. ISSN 222-9355.

[8–М]. Сафарзода, Р.А. Хусусияти тарҷумаи зарф аз забони англисӣ ба забони тоҷикӣ (дар мисоли “Чэн Эйр”-и Шарлотта Бронте) / Р.А. Сафарзода // Нақши тарҷума дар шароити кунунии ҷомеа: маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ бахшида ба Соли ҷавонон дар Тоҷикистон (ш.Душанбе, 07-08 феввали соли 2017) – Душанбе, 2017. – С. 167-173.

[9–М]. Сафарзода, Р.А. Оид ба воситаҳои морфологияи калимасозии мураккаби забони англисӣ / Р.А. Сафарзода // Усулҳои муосири таълими забон ва адабиёти рус дар шароити бисёрфарҳангии таҳсилот: маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ (ш.Душанбе, 30-31-уми октябри соли 2018) – Душанбе, 2018. – С. 277-281.

[10–М]. Сафарзода, Р.А. Оид ба муодилокӣ ва бемуодилии воҳидҳои луғавӣ мураккаби забонҳои англисӣ тоҷикӣ ва вижагҳои тарҷумаи онҳо / Р.А. Сафарзода // Масъалаҳои мубрами тарҷума ва забоншиносӣ: маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-амалӣ (ш.Душанбе, 24-уми январӣ соли 2019) – Душанбе, 2019. – С. 262-268.

[11–М]. Сафарзода, Р.А. Роҳу воситаҳои тарҷумаи сохторҳои мураккаби атрибутивӣ забони англисӣ ба забони тоҷикӣ / Р.А. Сафарзода // Масъалаҳои мубрами тарҷума ва забоншиносӣ дар замони муосир: маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ (26-уми октябри соли 2019) – Душанбе, 2019. – С. 260-262.

[12–М]. Сафарзода, Р.А. Баъзе аз хусусиятҳои хоси тарҷумаи воҳидҳои луғавӣ матнҳои илмӣ-техникӣ аз забони англисӣ ба забони тоҷикӣ / Р.А. Сафарзода // Омӯзиши масъалаҳои умдаи филология ва тарҷума дар даври соҳибистиклолӣ: маводи конференсияи илмӣ амалии ҳайати профессорону устодон ва донишҷӯёни Донишқадаи давлатӣ забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ба ифтихори 30-юмин солгарди Истиклолияти давлатӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон (14-уми апрели соли 2021) – Душанбе, 2021. – С.82-87.

[13–М]. Сафарзода, Р.А. Вижагҳои хоси сифати феълии забони англисӣ ва роҳҳои тарҷумаи онҳо ба забони тоҷикӣ / Р.А. Сафарзода // Ташаккул ва рушди тарҷумашиносӣ дар 30 соли Истиклолияти давлатӣ: маводи

конференсияи ҷумхуриявӣ илмӣ-амалӣ (22-юми октябри соли 2021) – Душанбе, 2021. – С. 99-103.

Дар хулоса натиҷаҳои таҳқиқот хулосабандӣ гардида, ҳамзамон тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот пешниҳод шудаанд.

Ҳамин тавр, диссертатсияи Сафарзода Руҳангези Акбар дар мавзӯи «Таҳлили муқоисавии низоми калимаҳои мураккаб ва сохторҳои нимтиредор дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи тарҷума» ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, ба ҳимоя пешниҳод карда мешавад.

Хулоса, дар ҷаласаи васеи кафедраи забоншиносии муқоисавӣ ва назарияи тарҷумаи Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода қабул карда шудааст.

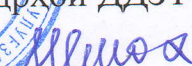
Дар ҷаласа иштирок доштанд 10 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарafdор” – 9 нафар (бинобар сабаби узви кафедра будани худи диссертант), “муқобил” – 0 нафар, – 0 бетараф, суратҷаласаи №4 аз 20 ноябри соли 2021.

Раиси ҷаласа:

мудири кафедраи забоншиносии муқоисавӣ
ва назарияи тарҷума, номзади илмҳои филологӣ,
дотсент Соҳибназарова Ҳавасмоҳ Тиллоевна

Котиби ҷаласа:

 Ҳамроев Озодбахт Абдусалимович

Имзоҳои Ҳ.Т. Соҳибназарова ва О.А. Ҳамроев-ро тасдиқ мекунам:
мудири шӯъбаи кадрҳои ДДЗТ ба номи
Сотим Улуғзода Начмуддин Шохиддин Мирзомуддинович

Нишонӣ: 734019, ш.Душанбе, кӯчаи Муҳаммадиев, 17/6.
Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода
Тел.: +992 372325000
Факс: +992 372325003
Сомона: www.ddzt.tj